

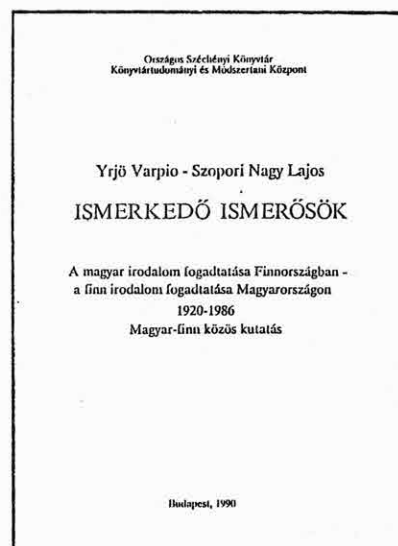
A konferencia jól példázta, hogy az Osztályozáskutató Társaság szerencsésen vonja be munkájába mindazokat a tudományos kutatókat és gyakorlati szakembereket, akik az osztályozás, rendszerezés, az információs struktúra, az információelemzés (adatelemzés) elméleti és gyakorlati kérdéseivel, valamint az információs rendszerek létrehozásával, értékelésével és fejlesztésével foglalkoznak.

Pálvölgyi Mihály

Ismerkedő ismerősök

Az irodalom és az esztétika tudományát vajmi kevésbé érdekli egy mű utóélete, olvasókra gyakorolt hatása, holott a szöveget a befogadás mikéntje is meghatározhatja. A recepciókutatók szerint a szöveg esztétikai értéke csak a befogadással nyer aktuális létet, mégpedig azáltal, hogy a jelentést az olvasó generálja az olvasás folyamatában. Az irodalmi művek fogadtatásának kérdései ennek ellenére nem tartoznak a gyakori kutatások közé, s még inkább nem, ha egy mű idegen nyelvterületen való továbbéléséről van szó. Ezért is jelentős minden olyan vállalkozás, mely ezeket a problémákat választja vizsgálódás tárgyául.

1986-ban a Tamperei Egyetem és az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központja közös olvasásvizsgálati kutatásba kezdett. A finn-magyar kutatás egyik fő érdeme épp az, hogy a recepcióesztétika elméletét alkalmazza az egyes szépirodalmi művek idegen országbeli fogadtatásának vizsgálatához, ugyanakkor nem hanyagolja el a történeti szempontokat sem. *Yrjö Varpio* és *Szopori Nagy Lajos* arra vállalkoztak, hogy az 1920-1986 közötti időszakot jól elkülöníthető szakaszokra bontva megmutassák, mi jellemezte a sokszor irodalom kívüli okok által is befolyásolt kiadáspolitikát mindkét országban, s milyen visszhangra találtak a másik ország irodalmi művei egy, a hazaitól sokban különböző irodalmi közegben. Igaz ugyan, hogy a "befogadók" vizsgálatát ez esetben csupán a kritikusok szűk rétegére korlátoz-

VARPIO, Yrjö - NAGY Lajos, Sz.

Ismerkedő ismerősök : A magyar irodalom fogadtatása Finnországban - a finn irodalom fogadtatása Magyarországon, 1920-1986 : Magyar-finn közös kutatás / Yrjö Varpio, Szopori Nagy Lajos ; [közr. az] Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ. - Bp. : Múzsák, 1990. - 266 p.

ták, s így az eredmények nem egy szélesebb olvasóközönség érték- és ízlésvilágát reprezentálják, de az adatok így is alkalmasak arra, hogy képet kapjunk a magyar irodalom finnországi és a finn irodalom magyarországi fogadtatásáról, tágabb értelemben pedig két eltérő kultúra találkozásáról, gondolkodói és olvasói gyakorlatának ütközési pontjairól.

A hasonló jellegű kezdeményezésektől (A. Molnár Ferenc: A finn irodalom Magyarországon, 1973., Domokos Péter: A finn irodalom fogadtatása Magyarországon, 1972.) eltérően, a kötet nem csupán irodalmi kapcsolatokat is számba vevő kiadástörténet, hanem adatgazdagságával lenyűgöző összehasonlító szándékú recepcióvizsgálat is, mely kiválóan alkalmas a "fogadtatás" általánosan jellemző vonásainak megragadására.

A szerzők a kutatáshoz, a monográfiákon, tanulmányokon, cikkeken, esszéken, elő- és utószavakon túl, lapkritikákat is felhasználtak. A legszembeszökőbb eltéréseket éppen az eddig még sosem vizsgált utóbbiak mutatták ki, aminek egyik oka a két ország eltérő kritikai gyakorlata: míg Finnországban a napi sajtónak minőségben és mennyiségben is jelentős kritikai szerep jut, addig nálunk az egyébként is alacsony számú és ritkán megjelenő kritikák között alig találni fordításkritikát.

1920 és 1986 között Finnországban 146 magyar, Magyarországon 104 finn szépirodalmi mű jelent meg első kiadásban; az összes kiadási esemény 187, illetve 148 volt. (Az adatokat természetesen az országok világirodalmi kiadási profilja is befolyásolja.) A korai kritikák elragadtatott alaphangját mindkét országban a nyelvészeti és folklorisztikai kutatások által hangsúlyozott rokonságtudat határozta meg, később ez a lelkesültség csak honi kritikánkat jellemezte. A két világháború között Finnországban nagyobb volt a magyar irodalom kiadása iránti érdeklődés, mint fordítva. Ez azonban nem a klasszikus magyar irodalomnak vagy a magyar irodalom valóban jelentős alkotóinak, hanem főképp a szórakoztató olvasmányoknak – elsősorban *Harsányi Zsolt*, *Földes Jolán*, *Tormay Cécile* lektűrjeinek – szólt. Érdekes, hogy a kiadások nagy száma ellenére a 20-as, 30-as években a finn irodalomkutatók nem sok figyelmet szenteltek a magyar irodalomnak, a legtöbb tanulmányt magyar szerzők – leggyakrabban *Csekey István* és *Weöres Gyula* – írták. Ez az arány hosszú évekig jellemző maradt,

s a magyar recenzensek "méltatásai" bizony nem minden esetben váltak előnyére a magyar irodalom népszerűségének. A két világháború közötti magyar szerzők modernség ellenessége miatt például a korabeli finn és magyar törekvések abszolút háttérben maradtak. *Fazekas Jenő*, a helsinki egyetem magyar nyelvi lektora még 1944-ben is ezt írta egy évkönyvben: "A Nyugat teljesen negatív szellemű folyóirat volt, amelynek már a nevéből is kitetsző nyugati orientációja azt jelentette, hogy elszakadt a magyar irodalom múltjától, hagyományaitól".

Magyarországon 1938-ig többnyire csak a finn kultúrával vagy a finnugor nyelvészettel foglalkozó szakmabeliek írtak a finn irodalomról, ami azzal a ténnyel függ össze szorosan, hogy nálunk sokáig szinte kizárólagosan a Kalevala jelentette a finn irodalmat a köz- és irodalmi tudatban egyaránt. Az eposz mindig is kivételes helyen szerepelt a különféle írásokban, különösen az első kiadás kerek évfordulóinak idején. (Finnországban nincs ilyen megkülönböztetett figyelemmel kezelt magyar irodalmi alkotás.) Szopori Nagy Lajos szerint hazánkban napjainkig él az a furcsa, a Kalevala mindenkori előtérbe helyezéséből is fakadó beidegződés, mely a finn irodalmat másfajta stúdiumként és minőségként érzékeli, mint Európa egyéb országaiét, ezzel szemben Finnországban soha nem kezelték egyéb európai országokétól eltérően a magyar irodalmat.

A 30-as évek vége felé az általános ismerkedést a konkrétabb tájékozódás kezdte felváltani, s megnőtt a külső recenzensek száma is. Az 1939-45 közötti időszakot vizsgálva Szopori Nagy Lajos különös gonddal elemzi a megjelent kritikákat, s az egyes kritikai észrevételek gyakorisága révén megállapítja, hogy az "egyszerűség" és "természetesség" fogalma az egész finn irodalmat meghatározó jellemzőként emelkedett általános érvényre.

A könyvkiadás felívelő korszaka után 1946-1958 között megszakadtak a kapcsolatok a két ország között, melynek fő oka a finnek Szovjetunió ellen viselt háborúja volt. A politikai és ideológiai tiltás után az 1960-as évektől kezdve azonban megváltoztak az irodalmi eszmények, változott az irodalmi légkör, s egyre inkább előtérbe kerültek a művészi minőség szempontjai. A 80-as évekig tartó megújulási folyamat egyik legnagyobb eredménye, hogy megritkultak a politikai és társadalmi üzeneteket kereső értelmezési ki-

sérletek, s egyre nagyobb figyelem fordult a művek formai oldalára is. Yrjö Varpio szerint az 1956-os események adták meg a lökést a kortárs magyar irodalom felé: "Véglegesen rádöbbenünk, hogy a cigánynóták vagy a polgári lektúrok Magyarországnak semmi köze a mai Magyarországhoz és a mai magyar irodalomhoz". Az új típusú kiadói érdeklődés mindkét országra jellemző ettől kezdve. Magyarországon a mennyiségi, tartalmi, szemléleti és írástípusbeli átrendeződések a bemutató típusú írásokban megszüntették a túlzó, túlértékelő megállapításokat, a rokonnépi megközelítésmódot, és az egyes szerzők mélyebben is megvizsgálták egy-egy kérdést, folyamatot, alkotót vagy művet. A kritikákat mindez már kevésbé jellemzi. A finnországi tapasztalatok a kutatás egészét alapjaiban is meghatározó tendenciát mutatnak. "A megújított és kiszélesedett érintkezések korszakában" ugyanis, a társadalmi kérdések iránti érdeklődés megnövekedésével a magyar társadalomábrázolás is a figyelem középpontjába került, s a finn kritikákból jól érzékelhető a befogadók számára időszerű gondolatok és olvasatok hangsúlyozása. (A régi és az új Magyarországi közötti feszültségek hasonlítottak a finnországi vidéki népesség városiasodásából keletkező feszültségekhez.) Az irodalmon kívüli tényezők mindkét országban tapasztalható ilyen befolyása és a belső irodalmi fejlődés sajátosságai révén a szerzők arra a végkövetkeztetésre jutnak, hogy "a fogadó országban az idegen irodalomnak az a része válik valóban élővé, amely iránt ott, az irodalom e belső fejlődéséből következően megvan az igény. Más szóval úgy tetszik, ennek a tényezőnek nagyobb a szerepe a befogadásban, mint annak, az akár legmagasabb színvonalú bemutatásnak, amelyet a szakmabeli közvetítők az adó ország értékkritériumai alapján nyújtanak".

A recepciókutatás szempontjából ennek a felismerésnek számos esztétikai kijelentést revidáló következménye is lehet!

Boldizsár Ildikó

Sine ira et studio

Ritka alkalom, hogy a Könyvtári Figyelő *kéziratot* ismertet, de – sajnos – ritka alkalom az ilyen kézirat megszületése, könyvtári állományba kerülése is. Igen nagy szükségünk van ugyanis múltunkra; a történetírói teljesítményekre és valamennyi emlékező valamennyi emlékére egyaránt. Szükségünk van a "flekkes históriákra" s a koccintások közé ékelt pályatörténetekre vagy éppen *Wix Györgyné*nek korábban elszórt emléksziporkáira éppúgy, mint a közvetlen személyes emlékezést az irattári forrásokra támaszkodó történetírással ötvöző múltidézésre. Szükségünk van a szubjektív emlékezésre éppúgy, mint az objektív tényleírásokra, hiszen mint *Pogány György* a szóban forgó tanulmány lektoraként írja: "hogy ha van hivatás, ahol az elődök munkásságának ismerete szinte erkölcsi kötelesség, akkor éppen az emberi tudás átörökítését és megőrzését szolgáló könyvtárosság az". Meg kell végre ismernünk múltunkat, ha nem is értékelés vagy átértékelés céljából, hanem egyszerűen azért, hogy sajátunkká válhasson.

Bőséges a magyar könyvtárügy történetének megírni és megismerni valója, és különösen az az 1945 utáni időkről. Nem tudom van-e akinek, akinek szemére vethetnék a hiányokat, hiszen a rövid összefoglalásra vállalkozóknak (*Vértessy Miklós*, *Kiss Jenő*) nem tiszte egy-egy kisebb időszak, vagy egy-egy részterület történéseinek – és mögöttes indokainak – mély feltárása. És vajon meddig terjedhet a résztvevő történetírói kötelessége? Szemére vethetjük-e az emlékezőnek, hogy csak emlékeit idézi, és számon kérhetjük-e rajta az objektív értékítéletet, a minden oldalról megközelítő, körüljáró tárgyalást, a szóban forgó történelem-morzsa eddigi összes megítélésének összevető elemzését, s egy új ítélet megalkotását? Aligha. Amit elvárhatunk: az objektíven szubjektív emlékezés. S ha ez történetírói módszerekkel (hiteles forrásokra támaszkodva) és szépírói erényekkel (élvezetesen, olykor anekdotába, olykor ironiába hajló narrációban) ötvöződik, létrejön a mű, melynek kétszeresen örvendhetünk: gazdagodtunk egy jó olvasnivaló-